

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 589
STRAIPSNIO PAKEITIMO, KODEKSO PAPILDYMO 71¹ STRAIPSNIU IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 259 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

1. Įstatymų projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai:

Parengti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 589 straipsnio pakeitimo, papildymo 71¹ straipsniu ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 259 straipsnio pakeitimo įstatymų projektus paskatino itin griežtas nedidelio kiekio kanapių ir jų dalių disponavimo reguliavimas.

Septynioliktosios Vyriausybės teikimu, Lietuvos Respublikos Seimas 2018 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-1765 patvirtino [Valstybinę narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 m. programą](#), kurios 97 skirsnis numato dekriminalizavimą, kaip vieną iš sisteminių šios programos įgyvendinimo punktų, todėl teisės aktų pakeitimas yra nuoseklaus ilgalaikės programos įgyvendinimo laikymasis:

„97. Penktajam tikslui pasiekti keliamas uždavinys – peržiūrėti baudžiamąją politiką, taikomą narkotikų vartotojams, siekiant subalansuotos narkotikų kontrolės politikos Lietuvoje. Šio uždavinio įgyvendinimo kryptys:

97.1. dekriminalizuoti mažiau pavojingas su narkotikų vartojimu susijusias veikas, už jas numatant administracinę atsakomybę, užtikrinant individualaus vertinimo pagrindu taikomas švietimo, socialines, sveikatos priežiūros sistemų intervencijos priemones vietoj baudžiamųjų;

97.2. peržiūrėti baudžiamuosiuose teisės aktuose numatytas sankcijas ir depenalizavimo galimybes, siekiant riboti perteklinį laisvės atėmimo bausmės taikymą ir pernelyg ilgą jo trukmę, kai bausmės tikslų galima siekti taikant švelnesnes arba alternatyvias sankcijas, į pagalbą asmeniui nukreiptas alternatyvas;

97.3. iš esmės peržiūrėti narkotikų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio, grynosios medžiagos masės nustatymo baudžiamajame procese reglamentavimą, vadovaujantis bendrais ir mokslu pagrįstais kriterijais.“

Pagrindiniai kriterijai, į kuriuos būtina atsižvelgti sprendžiant dėl veikos kriminalizavimo poreikio, yra veikos pavojingumas, jos paplitimas, *ultima ratio* principo taikymas, baudžiamosios teisės veikimo sritis ir ribos bei proporcingumo principo išlaikymas, t. y. turi būti nustatomos teisinės priemonės, kurios yra būtinos demokratinėje visuomenėje, tinkamos siekiamiems teisėtiems ir visuotinai svarbiems tikslams (pusiausvyra) bei nevaržo asmens teisių labiau nei tai yra būtina (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 ir 2005 m. rugsėjo 29 d. Nr. 15/02 nutarimai). Prof. O. Fedosiuko, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo nuomone, baudžiamųjų įstatymų draudimų ir sankcijų turi būti imamasi tik tada, kai tai neišvengiama, t. y. neįmanoma kitomis teisinėmis ir socialinėmis priemonėmis apginti pažeistų teisių gėrių. (Jurisprudencija, 2012, 19 (2):715-738). Akivaizdu, kad baudžiamosios teisės taikymas asmenims, kurie disponavo nedideliu kiekiu kanapių, yra perteklinis. Baudžiamoji teisė, vadovaujantis *ultima ratio* principu, turi būti taikoma tik tada, kai išbandytos visos teisinėje sistemoje, socialinėje, švietimo ir kt. srityse esamos galimybės ir matoma, kad jos yra neveiksmingos.

Jungtinių Tautų Organizacija (visos jos agentūros, įskaitant Pasaulio sveikatos organizaciją (WHO), Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biurą (UNODC) ir kt.) savo pareiškimais

ragina valstybes atsisakyti baudžiamųjų įstatymų taikymo dėl nelegalaus nedidelių kiekių psichiką veikiančių medžiagų vartojimo ir turėjimo be tikslo jas platinti, kadangi mokslo ir pažangių šalių praktika įrodo, kad neproporcingų priemonių (šiuo atveju baudžiamųjų įstatymų) taikymas valstybių visuomenės sveikatai ir per tai ekonomikai sukelia daugiau žalos, negu naudos ir sukuria neproporcingą ekonominę naštą. Šiais klausimais Jungtinės Tautos yra priėmę ir paskelbę ne vieną dokumentą:

2017 m. Bendrajame Jungtinių Tautų pareiškimе „Dėl diskriminacijos panaikinimo sveikatos apsaugos sektoriuje“ rekomenduojama valstybėms „Peržiūrėti ir panaikinti baudžiamuosius įstatymus, kurie, remiantis įrodymais, sukelia neigiamas pasekmes sveikatai, ir kurie prieštarauja tvirtiems visuomenės sveikatos mokslo įrodymams. Tai yra įstatymai, kurie kriminalizuoja ar kitaip draudžia <...> narkotinių medžiagų vartojimą ar turėjimą, be tikslo platinti“ (<https://www.who.int/news/item/27-06-2017-joint-united-nations-statement-on-ending-discrimination-in-health-care-settings>).

2018 m. Jungtinės Tautos pakartoja raginimą šalims „Skatinti tokią teisėkūrą ir jos įgyvendinimą, kuri būtų nukreipta į žmones, jų sveikatą ir žmogaus teises <...> ir kurti visuomenės sveikatos priemonėmis pagrįstą narkotikų politiką. <...> Skatinti alternatyvas įkalinimui ir bausmėms <...>, įskaitant narkotikų turėjimo be tikslo platinti dekriminalizavimą, ir remti proporcingumo principą, taip sprendžiant kalėjimų perpildymo ir per didelio žmonių, kaltinamų su narkotikais susijusiais nusikaltimais, įkalinimo klausimus“ (United Nations. Summary of deliberations : Chief Executives Board for Coordination, 2nd regular session of 2018, New York, 7 and 8 November 2018, <https://digitallibrary.un.org/record/3792232>). Vakarų valstybės pripažįsta, kad į baudimą orientuota narkotikų politika yra neefektyvi ir baudimas nepasiekia savo tikslo – pakeisti asmens elgesį.

Įstatymų projektų tikslas – užtikrinti tinkamą protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) principų taikymą, formuojant subalansuotą narkotikų politiką Lietuvoje.

Įstatymų projektų uždavinys – nustatyti administracinę atsakomybę už nedidelio kiekio kanapių, jų dalių, aliejaus, dervos, ekstraktų ar tinktūrų disponavimą be tikslo platinti. ANK 71¹ str. numatyti galimybę nukreipti (įpareigoti) asmenį dalyvauti tikslinėse aprobuotose elgesį keičiančiose programose. Papildyti LR Baudžiamojo kodekso 259 str., numatant išimtį, kad baudžiamoji atsakomybė nėra taikoma už disponavimą nedideliu kanapių, jų dalių, aliejaus, dervos, ekstraktų ar tinktūrų kiekiu be tikslo šias medžiagas platinti.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai yra Teisės ir teisėtvarkos komitetas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu už nedidelio kiekio narkotinių medžiagų (iš jų – kanapių, jų dalių, aliejaus, dervos, ekstraktų ar tinktūrų) disponavimą be tikslo jas platinti numatytas baudžiamasis nusižengimas pagal BK 259 str. 2 d.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Kaip minėta, remiantis mokslo įrodymais ir pažangių šalių praktika yra žinoma, kad baudžiamųjų įstatymų, kai tai susiję su nelegalių narkotinių medžiagų vartojimu ir turėjimu be tikslo jas platinti, taikymas sukelia didelę naštą visuomenės sveikatai.

Įstatymo projektais siūloma numatyti, jog už neteisėtą kanapių, jų dalių, aliejaus, dervos, ekstraktų ar tinktūrų disponavimą nedideliais kiekiais be tikslo platinti būtų taikoma administracinė, o ne baudžiamoji atsakomybė.

Nedideliu kiekiu kanapių dažniausiai disponuoja jauno amžiaus žmonės¹, kurie dar tik pradeda kurti savo gyvenimą, todėl sulaikius tokį asmenį su nedideliu kiekiu kanapių be tikslo jas platinti ir taikant jam baudžiamąją atsakomybę, yra užkertamas kelias šio asmens karjerai ir asmens nepriekaištingai reputacijai. Pažymėtina, kad tokios veikos pavojingumas visuomenei yra ypatingai mažas, todėl baudžiamosios atsakomybės, kuri yra *ultima ratio*, taikymas yra nesuderinamas ir prieštarauja proporcingumo principui.

Priėmus įstatymų projektus, bus sumažintos ir baudžiamosios justicijos sistemos patiriamos finansinės ir laiko sąnaudos šios nusikalstamos veikos tyrimui, o narkotikų kontrolės politika bus labiau orientuota į visuomenės sveikatą. Juo labiau, kad už tokias veikas iki 2017 metų buvo nustatyta administracinė atsakomybė ir ji buvo sėkmingai taikoma.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimti įstatymai turės teigiamą poveikį kriminogeninei situacijai, nes pradėjus taikyti administracinę atsakomybę už disponavimą nedidelio kiekio kanapėmis ar jų dalimis, sumažės baudžiamųjų nusižengimų skaičius, o taikant tokiems asmenims įpareigojimą dalyvauti specialiose programose, bus sprendžiamos asmens vartojimo problemos ir mažinama tikimybė pakartotinai nusižengti. Priimti įstatymai įtakos korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų įgyvendinimas neturės poveikio verslo plėtrai.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai atitinka Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. patvirtintą Valstybinę narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos 2018–2028 m. programą. Taip pat naujai rengiama Nacionalinės darbotvarkės, skirtos narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės ir vartojimo prevencijos klausimams iki 2035 metų, vizija.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Įstatymus inkorporuojant į teisinę sistemą, kitų įstatymų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

¹ https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/GPS%20ataskaita%202004_2016.pdf, 23 Psl.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams:

Įstatymų projektai atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos teisės aktus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Įstatymams įgyvendinti įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Įstatymams įgyvendinti nereikės papildomų valstybės biudžeto lėšų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Rengiant įstatymų projektus negauta specialistų vertinimų.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai įstatymų projektų žodžiai „administracinė atsakomybė“, „nedidelis kiekis kanapių“, „kanapės“ „sveikatos priežiūros įstaiga“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia

Seimo nariai: